

PONTIFICIUM CONSILIUM
DE LEGUM TEXTIBUS
INTERPRETANDIS

COMMUNICATIONES

VOL. XXIII - N. 2

1991

COMMUNICATIONES

PONTIFICIUM CONSILIUM
DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS

Piazza Pio XII, 10 - 00193 Roma

N. 2

DECEMBRI 1991

Semestrale

Sped. Abb. Postale - Gruppo IV - 70%

EX ACTIS IOANNIS PAULI PP. II

ALLOCUTIONES

- Ex Allocutione Summi Pontificis, Audientiae generalis occasione, die 2 octobris
habita 135
- Ex Allocutione Summi Pontificis ad Sodales Pontificii Consilii pro Familia, in plen-
nario coetu coadunatos, coram admissos 136

ACTA CONSILII

- Responsum ad propositum dubium 140

EX ACTIS PONTIFICIAE COMMISSIONIS CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO

- I. Coetus studiorum « De Normis generalibus » - Series Altera (Sessio I) . . 141
- II. Coetus studiorum « De Normis generalibus » - Series Altera (Sessio II) . 166
- III. Coetus studiorum « De Normis generalibus » - Series Altera (Sessio III) . 211
- IV. Coetus studiorum « De Normis generalibus » - Series Altera (Sessio IV) . 244
- V. Coetus studiorum « De Normis generalibus » - Series Altera (Sessio V) . 273
- Nota:* De itinere laboris Coetus studii « De Normis Generalibus » (Liber I CIC) . . 300
- Opera a Consilii Bibliotheca recepta 302
- Notitiae 304
- Index Rerum Generalis 305

III

COETUS STUDIORUM
« DE NORMIS GENERALIBUS »

Series Altera

Sessio III

(dd. 26 nov. - 1 dec. 1979 habita)

Coetus specialis constitutus ad animadversiones et suggestiones ab Episcopis et Universitatibus studiorum necnon Dicasteriis Romanae Curiae propositas, quae novos canones de Normis Generalibus respiciunt, perpendendas, sessiones tertia vice habuit diebus 26 novembris - 1 decembris 1979.

Partem in eo habuerunt Exc.mus D.nus Rosalius J. Castillo Lara, Commissionis Secretarius, qui praesidis munere functus est; Rev.mus D.nus Guillelmus Onclin, eiusdem Commissionis Secretarius Adiunctus, qui relatoris exercuit munus et tres Rev.mi ac duo Ill.mi Consultores nostrae Commissionis. In coetu adlecti quoque sunt Rev.mi PP. Olis Robleda et Xaverius Ochoa necnon Ill.mus D.nus Pius Fedele, qui et ipsi in praesenti Relatione Consultores nuncupabuntur.

Quibusdam adunationibus interfuit Em.mus Cardinalis Pericles Felici, Commissionis Praeses.

Acta redegit Rev.mus D.nus Marianus De Nicolò, Commissionis Adiutor a studiis.

Exc.mus Commissionis Secretarius, ineunte sessione, omnibus salutationes dicit et gratias ex intimo corde iam ex nunc agit de laboribus peragendis.

[*Can. 75 § 1*]

Initio Sessionis propositio Rev.mi primi Consultoris consideratur circa can. 75, § 1 ad auctoritatem competentem in privilegiis concedendis quod attinet, quia textus uti probatus fuit, verbis nempe « a competenti auctoritate concedi valet », nullam prorsus certitudinem continet.

Intentio erat, proponente Rev.mo secundo Consultore (cfr. Relationem originalem Ilae Sessionis, pp. 30-33 [cfr. *Communicationes* 23 (1991)]

194-196]], specificandi et limitandi competentiam auctoritatis ipsi legislatori inferioris in privilegiis concedendis.

Peracta disceptatione, formula quae probatur est: « Privilegium seu ... per peculiarem actum facta, concedi potest a legislatore necnon ab auctoritate executiva cui legislator hanc potestatem concesserit ».

Caput V

DE DISPENSATIONIBUS

Rev.mus Secretarius Adiunctus seu Relator, praesentis Sessionis argumentum introducit quod erit continuatio revisionis schematis inde a Capite V « De dispensationibus ». Et cum animadversiones generales quoad istud Caput V tantummodo respicient systematicam cumque non sint rationes sufficientes ordinem mutandi, res manet uti est et potest in fine recognitionis schematis considerari.

Transitus proinde fit ad reconsiderationem can. 85.

Can. 85 (CIC 80)

Dispensatio seu legis mere ecclesiasticae in casu speciali relaxatio, concedi potest ab iis qui potestate gaudent executiva, intra limites suae competentiae, necnon ab illis quibus potestas dispensandi explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.

Lectis a Rev.mo Secretario Ad. animadversionibus, Exc.mus Secretarius petit ut textus canonis potius examinetur quam disceptatio instituat generalis de ipso dispensationis instituto.

Quaestio tamen exurgit, relate ad naturam potestatis quae dispensationem concedere potest, utrum dispensatio sit in linea legis et propterea eam concedere pertineat etiam ad potestatem legislativam (tertius Consultor) vel tantum ad potestatem executivam (quartus Consultor); quando enim a legislatore conceditur, ipse uti detentor potestatis quoque executivae eam concedit (quintus Consultor).

Ill.mus tertius Consultor petit utrum dispensatio poni possit inter fontes iuris formalis, quod negat Rev.mus Secretarius Ad. cum agatur tantum de iure subiectivo; etsi huic sententiae contradicit praxis S. Sedis concedendi dispensationem modo generali (secundus Consultor).

Ill.mus sextus Consultor praefert ut abstrahatur a potestatis natura et limitetur tantum ad competentiam in practica applicatione ponendo principium quod legislator potest a sua lege dispensare et alii intra limites suae

competentiae. Dispensatio in iure canonico est factum quod saepe recurrit, dum raro evenit in iure civili (sextus Consultor); etsi multoties potius quam de dispensationibus agitur de licentiis, quae functionem habent etiam de dispensatione, sed non dantur normae strictae (secundus Consultor).

Prima quaestio practica in canonis consideratione non est de dispensationis natura sed de iis qui facultate vel potestate dispensandi gaudent. Si gressus sumitur ex hoc principio, unicus qui semper dispensare valet est legislator (sextus Consultor), vel melius illius legis conditor (quintus Consultor).

Adnotat Ill. mus sextus Consultor necessitatem in canone circumscribendi potestatem executivam relate ad dispensationem et finem legis non esse finem instituti iuridici elucescere.

Rev. mo secundo Consultori non placet expressio « intra limites suae competentiae » cum clara nequaquam sit, quia hucusque facultas dispensandi a legislatore dabatur. Ex. gr. Vicarius Generalis suam habet ordinariam potestatem quae potest etiam minui vel extendi.

Rev. mus primus Consultor animadvertit legis non esse naturam facultatis indicare sed personas quae facultatem dispensandi habent.

Tandem aliquando in fine disputationis textus maiori parte votorum (4) probatur, mutato tantum verbo « speciali » cum « particulari » ad fixam adhibendam terminologiam, cum in canonibus sequentibus semper dicatur « particulari » (3 abstinensibus: sexto, primo et tertio Consultoribus).

Nemini, praeterquam Ill. mo tertio Consultori, placet propositio cuiusdam S. Congregationis Curiae Romanae adiungendi « praeterquam a conditore legis ». Remanet ex professo etiam « mere ecclesiasticae ».

Can. 86 (novus)

Dispensationi obnoxiae non sunt leges quatenus definiunt ea quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva.

Placet uti est omnibus.

Can. 87 (CIC 81)

§ 1. Episcopus dioecesanus in legibus, tam universalibus quam particularibus a suprema Ecclesiae auctoritate pro suo territorio latis, dispensare valet ad normam can. (*De populo Dei*, can. 246).

§ 2. Si difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, Ordinarius quicumque in casu particulari dispensare valet in legibus Ecclesiae universalibus et in particularibus a suprema aucto-

ritate pro suo territorio latis, de quibus in can. (*De populo Dei*, can. 246), etiam si dispensatio reservatur Sanctae Sedi, dummodo tamen agatur de dispensatione quam ipsa in iisdem adiunctis concedit; firmo praescripto, vi cuius dispensatio a lege coelibatus uni Apostolicae Sedi reservatur.

Ad § 1: In primis animadversiones considerantur, cum permultae sint sive generales sive particulares.

I) Canon remitti non debet ad schema « *De Populo Dei* » (can. 246), cum heic sit locus ei proprius, quia agitur de dispensationibus et quidem ex professo; immo non in can. 246 « *De Populo Dei* » textus de potestate Episcoporum dioecesanorum completus tradendus est, sed hic.

II) Ad lacunam quod hic haberi videtur, iuxta quorundam sententiam, per respectum ad Ordinarios religiosos, quae suo loco recensitur, rationibus allatis etiam pro responsione, Consultores censent facultatem quae in § 1 canonis conceditur Superioribus Religiosis extendi nequi; de cetero neque necessaria neque petita fuit (*Secretarius*), sed alia ex parte aliqua potestate donandi sunt Superiores Religiosi Institutum vitae consecratae clericalis iuris pontificii, qui quodammodo potestatem qua Ecclesia regitur participant (*Secretarius*).

III) Consideratur propositio alicuius Episcoporum Conferentiae excludendi nempe potestatem dispensandi a legibus ad processum spectantibus.

IV) Propositio alius Episcoporum Conferentiae examini subiicitur.

Rev.mus *Secretarius Ad.* proponit ut adiungatur « pro suo territorio latis vel pro suis subditis »; dum Exc.mus *Secretarius* mallet ut supprimeretur mentio de legibus praeceptivis, prohibitivis, irritantibus et inhabilitantibus, utpote locutionibus pleonasticis. Rev.mus secundus Consultor praeferret ut mentio de irritantibus et inhabilitantibus retineatur non vero processualibus, quod contradicit Rev.mus *Secretarius Ad.*, ne leges irritantes et inhabilitantes considerentur leges constitutivae ad normam can. 86. Mentio facienda esset, praeterquam de legibus processualibus, etiam de illis poenalibus (*Secretarius Ad.*).

Tandem aliquando ad quattuor redactiones textus huius canonis pervenitur:

(I) « Episcopus dioecesanus in disciplinaribus legibus tam universalibus quam particularibus a suprema Ecclesiae auctoritate pro suo territorio vel suis subditis [latis], dispensare valet fideles, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, nisi agatur de legibus processualibus aut poenalibus aut dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservata fuerit ».

(II) « Episcopus dioecesanus fideles, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, dispensare valet in legibus disciplinaribus tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, non tamen in legibus processualibus aut poenalibus nec in iis quarum dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservatur. »

(III) « Episcopus dioecesanus, quoties id ad fidelium spirituale bonum conferre iudicet, eos dispensare valet in legibus disciplinaribus, non processualibus nec poenalibus, et quidem tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, nisi earundem dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservata fuerit ».

(IV) « Episcopus dioecesanus in disciplinaribus legibus tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, non processualibus nec poenalibus, fideles dispensare valet, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, nisi earum dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservata fuerit ».

Omnibus placet redactio sub (II).

Ad § 2: Animadversionibus consideratis et disceptatione peracta, textus qui probatur (7 contra 3), sic sonat:

« Si difficilis ... quicumque dispensare valet in iisdem legibus, etiam si dispensatio ... ».

Can. 88 (CIC 82)

In legibus dioecesanis atque, in casu tantum particulari in legibus latis a Concilio regionali vel provinciali aut ab Episcoporum Conferentia, dispensare valent Episcopus dioecesanus atque Vicarius generalis et, intra fines suae competentiae, Vicarius episcopalis, ad normam can. (*De populo Dei*, can. 292, § 3).

Ab omnibus Consultoribus admittitur textus a quadam Episcoporum Conferentia propositus utpote magis completus, quia remissio ad can. 292 « *De Populo Dei* » non sufficit:

« § 1. Episcopus dioecesanus in legibus dioecesanis, atque, quoties id ad fidelium bonum conferre iudicet, in legibus a Concilio regionali vel provinciali aut ab Episcoporum Conferentia latis dispensare valet.

§ 2. In iisdem adiunctis etiam Vicarius Generalis et, intra fines suae competentiae, Vicarius Episcopalis dispensare valent, nisi Episcopus dioecesanus potestatem dispensandi sibi reservaverit ».

Can. 89 (CIC 83)

Parochus alique presbyteri aut diaconi a lege universali et particulari dispensare tantummodo valent, si haec potestas expresse ipsis concessa sit.

Placet prouti est.

Can. 90 (CIC 84)

§ 1. A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore eiusve superiore data sit, etiam invalida est.

§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causae licite et valide conceditur.

Placet, mutato tantum, in § 2, ordine verborum « valide et licite ».

Can. 91 (novus)

Qui gaudet potestate dispensandi eam exercere valet, etiam extra territorium existens, in subditos, licet e territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuatur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes, necnon erga seipsum.

Placet uti est et non admittitur observatio ponendi in § 2 addenda normam, vi cuius dispensatio in ordine ad actum publicum perficiendum in alieno territorio non debet concedi, nisi audito prius Ordinario huius territorii, et res urgeat aut consultatio impossibilis sit.

Can. 92 (CIC 85)

Strictae subest interpretationi non solum dispensatio ad normam can. 67, sed ipsamet facultas dispensandi ad certum casum concessa.

Placet uti est.

Can. 93 (CIC 86)

Dispensatio quae tractum habet successivum cessat iisdem modis quibus privilegium, necnon certa ac totali cessatione causae motivae.

Placet uti est.

TITULUS IV DE STATUTIS ET ORDINIBUS

Ad titulum quod attinet, disputatur de propositione cuiusdam Episcoporum Conferentiae, secundum quam hic Tit. IV fieri deberet Caput IV in Titulo I de normis iuridicis.

Exc.mus Secretarius notat statuta et ordines, etsi leges non sint, tamen eisdem pro associationibus assimilari, ideoque ponenda esse post Titulum de decretis et praeceptis generalibus. Contradicit Rev.mus secundus Consultor, qui mallet ut in Titulo de fontibus iuris ponantur.

Disputatur insuper utrum melius sit Tit. de fontibus iuris suppressere ita ut ordo sit: Tit. I De legibus; Tit. II De consuetudine; Tit. III De decretis atque praeceptis generalibus et de instructionibus; Tit. IV De statutis et ordinibus; Tit. V De actibus administrativis singularibus.

Propositio tamen considerabitur in fine recognitionis totius schematis, etsi Codex nequit superperfectus haberi ad systematicam quod attinet (Secretarius).

Can. 94 (novus)

§ 1. Statuta, licet hoc nomine vocentur etiam leges a legislatore in Ecclesia non supremo editae, sensu proprio sunt quae in christifidelium consociationibus, sive publicis sive privatis, aut in rerum universitatibus, ad normam iuris conduntur ordinationes, quibus definiuntur consociationis universitatisve finis, constitutio et regimen, atque actionis rationes.

§ 2. Statutis consociationis obligantur solae personae quae legitime eiusdem sunt membra, et quidem vi ipsius initae conventionis, nisi quaedam consociatio ex concessione legislatoris aut consuetudine probata legifera potestate instructa sit; statutis rerum universitatis obligantur ii qui eiusdem moderamen curant aut cum eadem negotia pertractant.

§ 3. Quae statutorum praescripta a Moderatoribus potestate legifera legitime instructis conduntur et promulgantur, sunt leges et reguntur praescriptis canonum de legibus.

Ad § 1: Exc.mo Secretario textus difficultatem facit cum Constitutiones Instituti vitae consecratae clericalis iuris pontificii, quae a potestate legislativa approbantur et vim suam ex hoc habent, fiant vere leges pontificiae vel dioecesanae. Ideoque non tantum vi initae conventionis obligant. Casus diversus datur pro aliis consociationibus.

Ill.mus sextus Consultor praeferret ut res maneret prouti est, quia generi (normae generales) per speciem (ius religiosorum) derogatur, et hic non agitur de iure religiosorum sed de iure consociationis (quartus Consultor).

Exc.mo Secretario textus placeret si non extenderetur ad Instituta vitae consecratae.

Rev.mus secundus Consultor argumentat quod difficile est distinguere inter leges et constitutiones et statuta, sed distinctio habetur. Leges sunt normae superiores; constitutiones et statuta sunt ordines qui fundamentum habent in aliqua autonomia, quam consociatio habet, uti, ex. gr., Capitulum. Pro religiosis habetur pars ipsius Codicis, quae est constitutionibus superior; ideoque constitutiones non sunt lex, indigent approbatione auctoritatis vi cuius tamen non fiunt lex.

Instat Exc.mus Secretarius Instituta vitae consecratae aliquid esse speciale in Ecclesia et eorum constitutiones vim non habere a sodalium voluntate sed ab auctoritatis approbatione.

In fine disceptationis, post plurimas propositiones, ab omnibus convenitur ut post « ... sive privatis » adiungatur « de quibus in cann. 39-69 De Populo Dei ». Hoc modo textus non respicit ius religiosorum, vel melius textus sic limitatur consociationibus quae non sint Instituta vitae consecratae. In schemate De Populo Dei, enim, cann. 39-69 tractant tantummodo de consociationibus fidelium; et quidem post aliquos canones introductorios agitur de normis communibus omnibus consociationibus; dein de consociationibus publicis fidelium et postremo de consociationibus privatis. Ideoque textus minime tangit ius religiosorum.

Ad § 2: Placet uti est.

Ad § 3: Rev.mus quartus Consultor proponit ut haec supprimatur, quia non necessaria, cui accedit Exc.mus Secretarius, ita ut statuta quoad consociationis ordinamenta reducantur. Quod tenent etiam Rev.mi primus et septimus et Ill.mus tertius Consultores, cum hoc iam comprehendatur in can. 30, ubi regula etiam datur.

Contradicit Rev.mus Secretarius Ad., qui tenet textum servandum esse, etsi aliqua mutatione peracta.

Quibusdam factis suggestionibus (Secretarius et primus Consultor), textus, qui probatur maiortate votorum (6), est: « Quae statutorum praescripta vi potestatis legiferae condita et promulgata, reguntur praescriptis canonum de legibus ». Et hoc ne in disceptationibus doctrinae propriis intretur. Ideoque non omnia statuta, sed tantum quaedam praescripta statutorum quae emanent ex potestate legifera fiunt leges.

Can. 95 (novus)

§ 1. Ordines sunt regulae seu normae servandae in personarum conventibus, sive conventus ab auctoritate ecclesiastica edicti sive a christifidelibus libere advocati sint, necnon illis in celebrationibus, et quibus definiuntur quae ad constitutionem, moderamen et rerum agendarum rationes pertinent.

§ 2. In conventibus celebrationibusve ab auctoritate ecclesiastica edictis, regulis ordinis, vi decreti ab auctoritate competenti dati, tenentur qui ad conventus celebrationesve legitime convocati in iisdem partem habent; in conventibus libere a christifidelibus advocatis, regulis ordinis tenentur qui eosdem participant.

Placet § 1 uti est.

Ad § 2: Exc.mo Secretario non placet ut sermo fiat de convocationis legitimitate, quae aliunde regulatur. In textu dicendum tantum est quod ad canonem pertinet. Rev.mus secundus Consultor petit ut nomenclatura sit semper sibi constans et ei ratio non videtur utendi « advocatus » et « convocatus », ne res complicitur; denique negat quod convocare referatur tantummodo personis, dum advocare dicatur tantum de conventibus.

Re disceptata, maiori parti Consultorum (6 contra 3) placet ut textus sit: « In conventibus celebrationibusve regulis ordinis tenentur qui in iisdem partem habent ».

TITULUS V

DE POTESTATIS REGIMINIS EXERCITIO

Consideratis animadversionibus generalibus, ad titulum quod attinet seligitur dictio: « De potestate regiminis », cum non tantum de exercitio agatur, sed de ipsa potestate regiminis.

Non accipitur propositio identificandi forum internum cum foro conscientiae, ubi homo solus et immediate coram Deo stat, quia eadem res non est ac forum internum sacramentale (secundus Consultor). Adest separatio completa et totalis inter forum iuridicum et forum conscientiae, etsi, ex. gr., decretum in foro externo datum conscientiam quodammodo liget.

Can. 96 (novus)

Potestatis regiminis in Ecclesia, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti; in exercitio eiusdem potestatis,

quatenus quidem eodem ordine sacro non innitur, ii qui ordine sacro non sunt insigniti eam tantum partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit.

Animadversiones considerantur, quae suo loco inveniuntur. Exc.mus Secretarius notat textum probatum esse a competenti S. Congregatione Curiae Romanae et ad laicos quod attinet dicendum esse quod possunt habere ea quae hierarchia illis concedit.

Ill.mus sextus Consultor tenet in practica verum esse habilitatem dari singulis pro causis, uti ex. gr. in casu iudicii; sed contra Concilium esse quia laicis aliqua officia recognoscuntur.

Ill.mus quintus Consultor tenet textum modificari substantialiter non posse; tamen, necessarium esse ut aliqua inveniatur formulatio minus restrictiva, quia non semper agitur, ex. gr., de concessione, sed etiam de agnitione vel de participatione munerum ex parte laicorum.

Rev.mus secundus Consultor dicit non sufficere supradictae S. Congregationis Curiae Romanae responsionem, quae ei non placet, quia quaestionem pertinet ad Ecclesiae constitutionem divinitus datam et legislator libertatem de hac re dispensandi non habet sed debet strenue niti in Traditione apostolica et Scriptura. Proponit ut sumatur textus a quadam Episcoporum Conferentia propositus: « .. etiam potestas iurisdictionis vocata, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia, tantum ab iis haberi potest, qui ordine sacro sunt insigniti, iuxta diversos ordinis gradus ». Quae propositio includit etiam partem de iis quae in canone sequenti dicuntur.

Rev.mus quartus Consultor notat potestatem sacram dari per ordinationem et, si non innitur ordine sacro, potestatem illam sacram non esse. Ideoque dici nequit « in exercitio eiusdem potestatis », si agitur de eadem potestate sacra.

Rev.mus primus Consultor notat laicos participare tria munera quae ex definitione sunt sacra et munus sine relativis iuribus non existere. Adhaeret propositioni Ill.mi quinti Consultoris, ita ut laici possint habere ea quibus auctoritate Ecclesiae instruuntur.

Tandem aliquando post longam disceptionem maioritati Consultorum (6 contra 3: tertius, quartus et secundus Consultores) placet textus schematicus uti basis. Propositio « quae etiam iurisdictionis vocatur et quidem ex divina institutione est in Ecclesia » placet omnibus. Placet (4 contra 2; 2 absentibus) ut supprimatur « tantum ». Remanent verba « singulis pro causis », quia suffragatio est 4 contra 4. Non placet ut dicatur « instruuntur » loco « concedit » (3 contra 5).

Rev. mus Secretarius Ad. animadvertit verbum « instruere » applicari potestati sed non eius exercitio. Rev. mus secundus Consultor contrarium sese declarat verbis « quatenus quidem eodem ordine sacro non innitur ».

Textus qui probatur sic sonat: « Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam ... quatenus eodem ordine sacro non innitur, christifideles laici eam partem ».

Can. 97 (CIC 196)

Potestas regiminis, etiam potestas iurisdictionis vocata, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia, de se exercetur pro foro externo, quandoque tamen pro solo foro interno, ita quidem ut effectus quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscantur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuatur.

Consideratis animadversionibus, canon admittitur uti est, demptis verbis « etiam potestas... in Ecclesia ».

Neque accipitur propositio cuiusdam Tribunalis Sanctae Sedis adiungendi aliam § — « Si forum pro quo potestas data est expressum non fuerit, potestas intelligitur concessa pro utroque foro, nisi ex ipsa rei natura aliud constet » — quia hic de exercitio potestatis agitur, dum in proposita de facultatis concessione tractatur.

Can. 98 (CIC 197 et 200, § 2)

§ 1. Potestas regiminis ordinaria est quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

§ 3. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

Placet, addito « ea » post « ordinaria » in § 1.

Can. 98 bis (CIC 66) ¹

Can. 76 (CIC 66)

§ 1. Facultas habitualis quae conceditur aut in perpetuum aut ad praefinitum tempus aut ad certum casuum numerum, accensetur privilegio praeter ius.

§ 2. Nisi in eius concessione aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Episcopo dioecesano aliive Ordinario concessa, non perimitur resolutio iure Ordinarii cui concessa est, etiamsi ipse eam exsequi coeperit sed transit ad quemvis Ordinarium qui ipsi in regimine succedit.

§ 3. Item, nisi aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Episcopo dioecesano concessa competit quoque Vicario generali atque, intra fines suae competentiae, Vicario episcopali.

§ 4. Concessa facultas alias quoque potestates secumfert quae ad illius usum sunt necessariae; quare concessa facultas habitualis potestatem etiam includit removendi obstacula, si quae sint, gratiae executionem impediencia, ad effectum dumtaxat gratiae consequendae.

In Sessione II huius seriei, dd. 23-27 octobris 1979 habita, placuit maiori parti Consultorum ut can. 76, de facultatibus habitualibus, heic transferretur, quapropter canon examini subicitur et relativas animadversiones considerantur.

Ad § 1: Praeter ea quae hac de materia iam prolata sunt in superiori Sessione, haec observantur: necessarium non esse scire naturam facultatum sed potius determinare quomodo ipsarum subdelegatio reguletur, quia hae facultates magis accensentur subdelegationi quam potestati ordinariae (primus Consultor). Notatur insuper facultates non esse in linea potestatis delegatae (quartus Consultor); omnes esse delegatas (Secretarius Ad.); donari personae, ergo delegatas censi (septimus Consultor). Facultates non dantur mediante officio, ergo non sunt ordinariae; neque dantur ratione officii et hoc modo determinantur personae quae iis gaudent (secundus Consultor). Dicatur tantummodo quomodo regitur delegatio et subdelegatio facultatum absque mentione de earum natura et ideo non dicatur « sunt » vel « accensentur » neque « in perpetuum », neque « ad praefinitum tempus », vel « ad certum numerum casuum » (Secretarius), sed tantum « facultates

¹ Qui erat can. 76 Schematis typis impressi (cfr. Relationem originalem Sessionis II^{ae}, pp. 33-34; cfr. *Communicationes* 23 [1991] 196-197).

habituales reguntur praescriptis de potestate delegata ». Hoc modo iam aliqua linea innuitur sed via remanet aperta doctrinae evolutioni. Et cum in §§ 2 et 3 agatur de potestate ordinaria, necessarium est ut in § 1 dicatur « salvis praescriptis §§ 2 et 3 ».

Fine finaliter textus, qui probatur, est: « Facultates habituales, salvis praescriptis §§ 2 et 3, reguntur praescriptis de potestate delegata ».

Placent §§ 2 et 3 uti prostant.

Supprimitur § 4 cum in can. 105 iam norma aliquomodo habeatur.

Can. 99 (CIC 203)

§ 1. Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Fines sui mandati excedere non intelligitur delegatus qui alio modo ac in mandato determinatur ea ad quae delegatus est peragit, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem fuerit praescriptus.

Placet uti iacet.

Can. 100 (novus)

§ 1. Potestas regiminis, ratione muneris fungendi ad quod ordinatur, distinguitur legislativa, executiva et iudicialis.

§ 2. Potestas regiminis executiva dicitur gratiosa, si exercetur in volentes; coercens, si exercetur in invitos.

Consideratis animadversionibus, Rev.mus secundus Consultor petit si in nostro iure distinctio inter potestatem gratiosam et coercentem sit revera fructuosa, quia inter duas potestates magnus adest campus, qui alterutri non pertinet — v.g. decretum singulare quo decisio vel provisio datur — et ergo distinctio completa non est, ideoque melius esset si deleteretur. Verbis « gratiosa » et « coercens » uti possumus sed absque eorum definitione sicuti habetur in Codice pro potestate voluntaria (Secretarius). Supprimi potest § 2 etiam quia oppositio traditionalis est inter iurisdictionem vel potestatem gratiosam et contentiosam, quae exerceri potest etiam contra invitos, et non inter gratiosam et coercentem: si datur definitio, detur tantum de potestate gratiosa, sed necessarium omnino non est cum iam inveniatur in can. 103 § 1 (quintus Consultor). Etsi non necessarium, videtur tamen conveniens quod notio detur de potestate gratiosa (quartus Consultor) ad declarandum et fixum reddendum conceptum istius potestatis (septimus Consultor).

Cum tamen non pauci actus administrativi — uti, ex. gr., decreta, decisiones et provisiones — non sint potestatis executivae gratiosae, necesse est ut nulla definitio tradatur (secundus Consultor).

In disceptatione Exc.mus Secretarius instat ut textus ex integro supprimatur utpote non necessarius, quia nihil amplius dicit quam iam non contineatur in notione communi. Contradicit Rev.mus septimus Consultor, qui tenet necessarium esse ut aliquid dicatur ne lacuna legis videatur haberi, cum in aliis canonibus de istis potestatibus sermo inveniatur. Potest etiam supprimi § 2 et servari § 1, eam uniendo can. 102 (Secretarius), quod placet etiam aliis.

Rev.mus secundus Consultor quaestionem movet de verbis « ratione muneris fungendi ». Ei perplaceret ut diceretur « ratione functionis », quia in Ecclesia tripartitio potestatis habetur non tantum ratione muneris fungendi sed etiam quodammodo ex sese. Et — adiungit Ill.mus quintus Consultor — in § 1 non habetur solummodo enumeratio trium potestatum sed innititur etiam earum natura quae ex potestate regiminis proveniunt.

Respondet Rev.mus Secretarius Ad. verbum « munus » stare pro « functio », quod latine bene non sonat et potest forsan dici « ratione actionum ad quas destinatur ». Verbum « munus » non placet quia nimis latum (Secretarius) et abusum « strapazzatum » (secundus Consultor); verbum « actio » habet suam significationem in iure praesertim processuali ideoque non placet (quartus Consultor).

Ad difficultatem superandam, Ill.mus quintus Consultor proponit ut dicatur quod distinguuntur at non rationes quibus hoc fit.

Ad suffragationem submittitur propositio supprimendi in § 1 verba « ratione muneris fungendi ad quod ordinatur », cuius exitus est 6 vota pro suppressione et 4 contraria. Insuper 8 contra 2 (Secretarius Ad., septimus Consultor) supprimitur tota § 2. Denique § 1 can. 100 fit § 1 can. 102.

Can. 101 (CIC 198)

§ 1. Nomine Ordinarii in iure intelliguntur, praeter Romanum Pontificem, omnes qui, etiam si ad interim tantum, praepositi sunt alicui Ecclesiae particulari communitative eidem equiparatae ad normam can. (*De populo Dei*, can. 217); necnon qui in iisdem generali gaudent potestate executiva ordinaria, nempe Vicarii generales et episcopales; itemque, pro suis sodalibus, Moderatores maiores qui in aliquo clericali Instituto vitae consecratae iuris pontificii, ordinaria saltem potestate executiva pollent.

§ 2. Nomine Ordinarii loci intelliguntur omnes qui in § 1 recensentur, exceptis Moderatoribus Institutorum vitae consecratae.

Imprimis considerantur animadversiones, quae paucae non sunt, quia quaestio ligatur cum can. 217 De Populo Dei: de Ecclesiarum particularium notione.

Exc.mus Secretarius Ad. tenet difficultatem provenire ex Praelatura personali sine territorio quae Ecclesiae particulari nullomodo aequiparari potest. Adhaeret insuper propositioni cuiusdam Episcoporum Conferentiae et aliorum per quam Praelati Praelaturae personalis assimilari deberent Moderatoribus Religiosis et non habetur cogens ratio eos assimilandi Ordinariis locorum. Ecclesia particularis definitur per populum hierarchice organizatum. Quod tenent etiam Rev.mi quartus, octavus et secundus necnon Ill.mus tertius Consultores. Rev.mus septimus tenet non omnes Praelatos personales haberi posse uti Ordinarios locorum sed quantum indigent pro sua missione.

Ill.mus sextus Consultor animadvertit quod Ordinarius loci non sumitur relate ad locum sed relate ad plenitudinem potestatis quae Episcopo tribuitur; si Praelatura personalis sine populo existit, Praelatus omni potestate gaudere debet.

Exc.mus Secretarius proponit ut in textu referentia ponatur § 1ae can. 217 schematis De Populo Dei tantum. Cui assentiunt etiam Rev.mi primus et secundus Consultores.

In fine disceptationis textus qui probatur est:

« § 1. Nomine... ad normam can. (De Populo Dei, can. 217 § 1); necnon itemque, pro suis sodalibus Praelati personales de quibus in can. 217, § 2 (De Populo Dei), Moderatores maiores Institutum clericalem vitae consecratae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate executiva pollent.

§ 2. Nomine ... exceptis Praelatis personalibus de quibus in can. 217, § 2 (De Populo Dei) et Moderatoribus Institutum vitae consecratae ».

Textus ab omnibus probatur, excepto Rev.mo Secretario Ad. Ill.mus sextus Consultor sese abstinere.

Can. 102 (novus)

§ 1. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto, et ea qua in Ecclesia gaudet legislator infra auctoritatem supremam, delegari nequit, nisi quatenus aliud iure explicite caveatur.

§ 2. Potestas iudicialis, qua vi ipsius iuris aut ex speciali Summi Pontificis commissione gaudent iudices aut collegia iudicialia, exercenda est modo

iure praescripto, et delegari nequit, nisi ad actus cuius decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

§ 3. Ad potestatis executivae exercitium quod attinet, servantur praescripta canonum qui sequuntur.

In textu inseritur optatum cuiusdam Episcoporum Conferentiae adiungendi « a legislatore inferiori lex iuri superiori contraria ferri nequit ». Quod iam in Ia Sessione probatum fuit (cfr. Relationem originalem Sessionis Iae, pp. 13-14; cfr. *Communicationes* 23 [1991] 150-151). Insuper uti § 1 ponitur § 1 can. 100, uti superius iam probatum est (cfr. Relationem originalem Sessionis IIIae, p. 15; cfr. *Communicationes* 23 [1991] 224). In § 2 supprimuntur verba « vi ipsius iuris aut ex speciali Summi Pontificis commissione ».

Quapropter textus est:

« § 1. Potestas regiminis distinguitur legislativa, executiva et iudicialis.

§ 2. Potestas legislativa ... delegari nequit, nisi aliud iure explicite caveatur.

§ 3. Potestas iudicialis, qua gaudent iudices ... perficiendos.

§ 4. Ad potestatis ... qui sequuntur ».

Textus ab omnibus probatur.

Can. 103 (CIC 201)

§ 1. Nisi aliud ex rei natura aut ex iuris praescripto constet, potestatem executivam gratiosam exercere quis potest in subditos, licet e territorio absentes, in peregrinos quoque in territorio actu degentes necnon erga seipsum; item eandem exercere valet extra propriam ditionem existens.

§ 2. Potestatem executivam coercentem exercere quis nequit extra propriam ditionem existens; eam exercere potest in subditos, eosque, si praecepta aut decreta statuuntur personalia, etiam extra territorium versantes; in peregrinos autem in territorio versantes, tantummodo ad executioni mandandas tum leges universales cum leges quibus ipsi ad normam can. 14, § 2, n. 2 tenentur particulares.

Ad § 1: notatur divisionem potestatis in textu adaequatam non esse et forsitan respicere partem potestatis executivae, quae tantum proinde regulatur. Exc.mus Secretarius animadvertit exercitium huius potestatis haberi praevalenter in dispensationibus, quae a can. 91 regulantur, ideoque hic parum interest. Ill.mus quintus Consultor tenet canonem non esse repeti-

tionem can. 91 sed applicationem illius principii. Rev.mus secundus Consultor petit ut vox « gratiosa » mutetur cum verbis « in gratiis elargiendis exercere ». Exc.mus Secretarius petit ut verba « itemque ... existens » deleantur quia omnis potestas, iudiciali excepta, iuxta suam sententiam, potest exerceri extra propriam ditionem.

Rev.mus Secretarius Ad., auditis sententiis, sequentem proponit textum:

« Nisi aliud ex natura rei aut ex iuris praescripto constet, potestatem executivam exercere quis valet in subditos, licet e territorio absentes; in peregrinos quoque in territorio degentes, si agatur de favoribus concedendis aut de executioni mandandis sive legibus universalibus sive legibus quibus ipsi ad normam can. 14 § 2, n. 2 tenentur particularibus; item, si agatur de favoribus concedendis tantum erga seipsum ».

Exc.mus Secretarius petit ut verba « item ... erga seipsum » supprimantur quia hodie male sonant et ad dispensationes quod attinet iam provisum est in can. 91. Quod placet aliis.

Rev.mus octavus Consultor proponit ut dicatur tantum « legibus quibus ipsi ad normam ... » absque verbis « in territorio actu degentes » et « universalibus sive legibus »; sed propositio non accipitur.

Maioritate suffragiorum (7 contra 3) retinentur verba « licet e territorio absentes ». Supprimitur insuper « quoque ».

Rev.mus secundus Consultor multum tenet ut clausula « nisi aliud ... constet » retineatur et quidem post « absentes » posita, quia sese refert ad ipsos absentes solummodo. Rev.mus septimus Consultor animadvertit quod in can. 91 quis dispensare potest etiam extra territorium existens; quod principium denuo affirmandum est etiam hoc in canone utpote generale; vel supprimenda esset locutio in can. 91, ne principium limitaretur tantum ad dispensationes, quia illic agitur de canone speciali; vel, si hic ponitur, supprimi potest in can. 91, qui — uti dixit — canon est specialis dum hic generalis et generi per speciem derogatur. Propositio placet aliis Consultoribus, excepto Exc.mo Secretario.

Quapropter textus qui probatur sic sonat:

« Potestatem executivam quis, licet extra territorium existens, exsercere valet in subditos etiam e territorio absentes, nisi aliud ex natura rei aut ex iuris praescripto constet; in peregrinos in territorio actu degentes, si agatur de favoribus concedendis aut de executioni mandandis sive legibus universalibus sive legibus quibus ipsi ad normam can. 14 § 2, n. 2 tenentur particularibus ».

Placet omnibus ut § 2 supprimatur, quia iam provisum in § 1.

Can. 104 (CIC 199)

§ 1. Potestas executiva ordinaria delegari potest tum ad actum tum ad universitatem casuum, nisi quatenus aliud iure expresse caveatur.

§ 2. Potestas executiva ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest, sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio fuerit expresse prohibita.

§ 3. Potestas executiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata sit, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata sit, subdelegari nequit, nisi ex expressa delegantis concessionem.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum subdelegari valet, nisi id expresse a delegante concessum fuerit.

Placet textus, dempto tantum verbo « quatenus » in § 1.

Can. 105 (CIC 200)

Potestas executiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casuum delegata, late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa sine quibus eadem potestas exercere nequit.

Placet uti est.

Can. 106 (CIC 204)

§ 1. Nisi aliud iure statuatur, eo quod quis aliquam auctoritatem, etiam superiorem, competentem adeat, non suspenditur alius auctoritatis competentis gratiosa potestas, sive haec ordinaria sit sive delegata.

§ 2. Causae tamen ad superiorem auctoritatem delatae ne se immisceant inferior, nisi ex gravi urgentique causa; quo in casu statim superiorem de remoneat.

Per suffragium — omnibus consentientibus, exceptis Rev.mis secundo Consultore et Secretario Ad. — mutatur in § 1 verbum « gratiosa » cum « executiva », quia textus totam respicit executivam potestatem et non tantum gratias elargiendas.

Can. 107 (CIC 205, 2 et 3; 101)

§ 1. Pluribus in solidum ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare inchoaverit alios ab eodem agendo excludit, nisi posthac impeditus fuerit aut in negotio peragendo ulterius procedere noluerit.

§ 2. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis, procedere debent secundum praescripta de actibus collegialibus statuta in can. (*De populo Dei*, can. 76), nisi in mandato aliud cautum sit.

§ 3. Potestas executiva pluribus delegata, praesumitur iisdem delegata in solidum si est gratiosa, collegialiter si est coercens.

Placet § 1 uti est.

Placet § 2, addito « omnes » post « delegatis ».

Ad § 3: Disceptatione peracta, supprimuntur verba « si est gratiosa, collegialiter si est coercens », quia statuenda est praesumptio de concessione delegationis in solidum facta.

Can. 108 (CIC 206)

Pluribus successive delegatis, ille negotium expediat cuius mandatum antea concessum, nec postea revocatum fuerit.

Placet.

Can. 109 (CIC 207)

§ 1. Potestas delegata extinguitur expleto mandato; elapso tempore pro quo concessa fuerit; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resoluta iure delegantis, nisi in casibus can. 72, § 2.

§ 2. Actus tamen, ex potestate delegata quae exercetur pro solo foro interno, per inadvertentiam positus, elapso concessionis tempore, validus est.

Ad § 1: Placet textus, addito post « tempore » « vel exhausto numero casuum pro quibus ». Non accipitur propositio adiungendi § 3 can. 207 CIC, ne textus nimis rigorosus evadat: si quis enim deficit, ab aliis proceditur ac normam canonis qui actiones collegiales respicit.

Placet § 2.

Can. 110 (CIC 208)

§ 1. Potestas ordinaria extinguatur amisso officio cui adnectitur.

§ 2. Nisi aliud iure caveatur, suspenditur potestas ordinaria, si intra tempus iure praescriptum contra decretum amotionis ab officio cui adnectitur instituitur recursus administrativus aut actio iudicialis ad tribunal administrativum.

Placet § 1.

Ad § 2: Claritatis causa, textus reformatur hoc modo: « Nisi aliud ... ordinaria, si contra privationem vel amotionem ab officio, legitime appellatur vel recursus interponitur ».

Can. 111 (CIC 209)

In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili, sive iuris sive facti, supplet Ecclesia, pro foro tam externo quam interno, potestatem regiminis gratiosam.

Placet, mutato « gratiosam » cum « executivam ».

* * *

Priusquam ad Titulum VI gressus fiat, animadversiones considerantur de ordine canonum de quibus propositio suo loco invenitur; sed, omnibus consideratis, visum est eas accipere non expediri, quia ordo schematis magis logicus est.

TITULUS VI
DE ACTIBUS IURIDICIS

Can. 112 (novus)

§ 1. Actus iuridicus ut valeat, requiritur a persona habili aut competenti sit positus, atque in eodem adsint quae actum ipsum essentialiter constituunt, necnon sollemnia et requisita lege ad validitatem actus imposita.

§ 2. Actus externus rite positus praesumitur validus; quae tamen praesumptio invocari nequit ad probanda quae natura sua actum essentialiter constituunt nec in diiudicanda competentia, quae quidem positive est probanda.

Ad § 1: Visis animadversionibus, loco « aut » dicitur « et », quia sive « habili » sive « competenti » sunt voces necessariae cum actibus privatis et actibus publicis sese referant. Loco « lege » dicitur « iure ». Placet § cum duobus emendationibus admissis.

Ad § 2: Rev.mus Secretarius Ad. animadvertit textum confectum esse prae oculis habita ratione quod in novo iure non amplius dantur praesumptiones iuris de iure sed tantummodo illae simplices, ne in probatione actus invocetur praesumptio ad competentiam probandam.

Ill.mi sextus et quintus Consultores tenent regulam exactam esse etsi obviam et evidentem.

Propositio habetur supprimendi secundam partem huius § « quae tamen ... » utpote non necessariam, cum agatur de simplici iuris praesumptione quae caedit veritati. Intentio proponentium erat tutelandi praesertim materiam de matrimonio; sed, cum canon specialis habeatur de favore iuris quo gaudet matrimonium, non videtur amplius necessaria illa pars § 2. In schemate « De processibus » iudex certitudinem moralem debet habere, quae si non dare attingitur, ipse sententiam dare debet « non constare », nisi agatur de causa favore iuris fruente. Ergo periculum quod timent qui hanc § proposuerunt — « matrimonia quae valida sunt nulla declarentur » — hodie non datur.

Rev.mo secundo Consultori praeplacet ut dicatur « iuridicus » loco « externus », qui tantum significat in sua apparentia formali, dum actus iuridicus in se est semper externus. Insuper duas dicit habere quaestiones: *a)* quid accidit si actus qui praesumitur validus revera sit irritus; et *b)* quid de actu qui praesumitur non validus sed revera validus est? Et proponit sequentes textus:

« § 2. Actus iuridicus rite positus praesumitur validus, qui vero declaratur nullus ad normam iuris, ab initio est invalidus.

§ 3. Actus iuridicus validus, qui sive actione rescissoria, sive restitutione in integrum ad normam iuris peractis invalidus fit, censetur ab initio effectus iuridicos non habuisse ».

Contradicit Exc.mus Secretarius propositionem ad rem non esse cum in illa agatur, potius quam de praesumptione, de momento efficacitatis actus sive nullius declarati sive rescissi.

Rev.mi primus, octavus et quartus necnon Ill.mi quintus, tertius et sextus Consultores praeferrent ut tantum prima pars § 2 serveretur.

Ad § 3 quod attinet, propositam additionem a Rev.mo secundo Consultore Rev.mus primus Consultor tenet inutilem non esse; Ill.mi quin-

tus et tertius Consultores animadvertunt hic non esse locum proprium; Rev.mi octavus et quartus necnon Ill.mus sextus Consultores eam superfluam esse tenent.

Ill.mo tertio Consultore placeret si textus § 2 remaneret integer prouti sonat in schemate.

Rev.mus secundus Consultor § 2 superfluam esse et ad § 3 a se propositam dicit quod si actus iuridicus validus fuit, potest inefficax reddi, sed numquam declarari invalidus. Isti effectus recenseri deberent in canonibus ubi de actione rescissoria vel de restitutione in integrum agitur. Rev.mus septimus Consultor tenet non utilem esse totam § 2, dum magna habetur utilitas § 3, quia saepe a Superioribus Religiosis petitur suspensio actus iuridici. Rev.mus Secretarius Ad. anceps remanet de utilitate secundae partis § 2, quia revera aliqua contradictio datur cum canone de matrimonio quod semper et omnino favore iuris gaudet, quia consensus praesumi nequit et a nemine suppleri potest.

Rev.mus secundus Consultor instat pro sua propositione textus § 2 qui non est superfluus et in Codice clara norma non datur quia actus invalidus fieri potest non tantum initio sed etiam tractu temporis successivo. Et hoc clare constare deberet quod si actus per aliquod elementum successivum fit nullus inde ab initio, nullus conciderandus est.

Rev.mus primus Consultor animadvertit quod si dicitur « actus iuridicus rite positus est validus et non praesumitur... » adiungi debet etiam « externus » cum actus iuridicus sua habeat elementa etiam interna (cfr. can. 1086).

Exc.mo Secretario quaerenti curnam insistentia fiat pro hac stabilienda praesumptione cum actus rite positus semper retinendus sit validus, donec contrarium probetur, et qui asserit habeat onus probationis, respondet Rev.mus octavus Consultor necessariam normam esse ne dubium systematicum habeatur.

Fine finaliter ad suffragationem submittuntur sequentes propositiones: 1) supprimendi secundam partem § 2 textus schematis: « quae tamen ... probanda »: exitus est 9 contra 1 (Secretarius Ad.); 2) exprimendi textum qui remanet his verbis: « Actus iuridicus quoad sua elementa externa rite positus praesumitur validus »: exitus 7 contra 3 (Secretarius, tertius et quartus Consultores).

Rev.mus secundus Consultor non insistit pro quaestionibus ab ipso agitatis, quae forsitan melius alibi in novo Codice solvendae sunt.

Can. 113 (CIC 103)

§ 1. Actus positus ex vi ab extrinseco personae illata, cui ipsa nequaquam resistere potuit, pro infecto habetur.

§ 2. Actus positus ex alia vi et metu gravi, iniuste incusso, aut ex dolo, valet, nisi aliud iure caveatur; sed potest, ad normam cann. (*De processibus*, cann. 122-123) per sententiam iudicis rescindi, sive ad instantiam partis laesae eiusve ius obtinentium sive ex officio.

Visis animadversionibus, haec insuper notantur:

Ad § 1: placet uti est, etiam contra propositionem Rev.mi quarti Consultoris delendi totam §, cum de vi physica sermo amplius non instituitur ne in codicibus civilibus quidem (9 contra 1).

Ad § 2: Exc.mus Secretarius proponit suppressionem referentiae ad canones de processibus, quia ibi amplius actio rescissoria non nominatur. Rev.mus quartus Consultor petit ut sermo instituatur tantum de metu gravi iniuste incusso et de dolo, demptis verbis « alia vi ». Exc.mus Secretarius et Rev.mus Secretarius Ad. proponunt suppressionem verborum « iniuste incusso » quia etiam in schemate de matrimonio deleta sunt. Ill.mus quintus Consultor proponit ut dicatur « ex alia vi, metu gravi iniuste incusso, aut ex dolo », ubi « metu gravi » exprimitur ablativo absoluto ideoque causa nullitatis actus est vis et non metus. Supprimi potest vis ne citetur causa nullitatis et dicatur tantum de metu et dolo. In fine disceptationis per maiorem suffragiorum (7 contra 3: quintus et secundus Consultores, Secretarius Ad.) probatur textus, duobus admissis emendationibus: ut supprimantur: 1) « alia vi et »; 2) « ad normam... cann. 122-123 ».

Can. 114 (CIC 104)

Actus positus ex ignorantia aut ex errore, qui versetur circa id quod eius substantiam constituit aut qui recidit in conditionem *sine qua non*, irritus est; secus valet, nisi aliud iure caveatur, sed actus ex ignorantia aut ex errore initus locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Post disceptationem de claritate verborum circa ignorantiam vel errorem qui potest versari circa substantiam actus vel eius condiciones quae forsitan positae sunt, cum textus plerumque repetat CIC, probatur uti est.

Can. 115 (novus)

Invalidus censetur actus collegii si maior pars membrorum collegii ex vi et metu aut ex dolo, de quibus in can. 113, § 2, aut ex ignorantia vel errore

de quibus in can. 114, votum protulerint; si unum alterumve collegii membrum talibus ex vi et metu aut ex dolo aut ex ignorantia vel errore votum suum protulerint, validus est, sed locum dat actioni rescissoriae ad normam iuris iis quorum interest.

Exc.mo Secretario placet propositio textus quae suo loco invenitur. Rev.mus quartus Consultor praeferret ut citeretur etiam § 1 can. 113 de vi ab extrinseco illata. Exc.mus Secretarius adiungit quod in canone nimium tribuitur spatium errori et ignorantiae et non tantum ignorantiae et errori substantiali sed etiam illis per quos actus valet etsi rescindi posset. Rev.mus Secretarius Ad. proponit ut in canone antecedenti haec adiungantur « ignorantia substantiali quae scilicet versetur circa id quod actus substantiam constituit aut qui recidit... », et in hoc canone tantum dicatur « aut ex ignorantia substantiali de qua in can. 114 ». Rev.mus octavus Consultor animadvertit quod si votum secreto exprimitur impossibile est demonstrare id positum esse ex ignorantia. Actus iuridicus collegialis est actus maioris partis et non singulorum, secus possibilitas haberetur omnes et singulas decisiones collegii impugnandi. Actus personae collegialis inseri deberet in canone praecedenti, neque distinctio facienda esset inter actum iuridicum personae physicae et personae moralis. Personae iuridicae sunt omnes quae recognoscuntur in ordine iuris, sive physicae sint, sive morales. Et, quidquid est de nova doctrina circa personas physicas et iuridicas, actus personae iuridicae collegialis vel non collegialis idem est: sufficit ut sit liber (can. 148).

Ipsi Rev.mo Consultori placeret si totus canon supprimeretur remittendo praescriptionem ibi contentam ad canonem praecedentem. Exc.mus Secretarius tenet sufficere dispositum can. 148, ubi principium stabilitur quod suffragium debet esse liberum. Rev.mus primus Consultor censet defectum libertatis in actu collegii dependere a libertatis carentia in singulis collegii membris; nam, si in eorum maiortate libertas defuerit, actus collegii est invalidus. Attendendum igitur est tantum ad libertatem singulorum quae incidit in validitate actus collegii. Igitur non est necessarium ut separatim agatur de actu collegii. Exc.mus Secretarius adiungit canonem necessarium non esse, immo periculosum, propter conditiones subiectivas quae subintrarent et proponit ut totus canon supprimatur, cum in can. 148 iam provisum sit de libertate actus. Ceterum in textu videtur tautologiam haberi. Actus collegii constat actis singulorum, qui reguntur cann. 113 et 114; sufficit agere de validitate actuum singulorum, quae validitati actuum collegii etiam applicatur et norma specialis non requiritur. Ceterum unum votum determinare potest maiortatem quin cetera considerentur.

Suffragatione peracta, textus supprimitur sex suffragiis contra duo et duobus abstinensibus (Secretarius Ad., sextus Consultor).

Can. 116 (CIC 105)

Cum iure statuatur ad certos actus ponendos Superiorem indigere consensu aut consilio aliquarum personarum:

1° si consensus exigatur, invalidus est actus Superioris, consensum earum personarum non exquirentis aut contra earundem votum agentis;

2° si consilium requiratur, invalidus est actus Superioris easdem personas non audientis; Superior, licet nulla obligatione teneatur ad earum votum, etsi concors, accedendi, tamen, sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, ab earundem voto, praesertim diversarum personarum concorde, ne discedat;

3° si requiratur consensus aut consilium plurium personarum, omnes quarum consensus aut consilium iure exigatur, legitime convocentur ut mentem suam aperire possint; quod si non convocentur omnes, aut si iisdem non praebeatur occasio manifestandi suam sententiam, actus Superioris invalidus est, salvo praescripto can. 142, § 3;

4° omnes quorum consensus aut consilium requiritur obligatione tenentur sententiam suam sincere proferendi, atque si negotiorum gravitas, iudicio Superioris, id suadeat, secretum sedulo servandi.

Placet ut introducatur alius ordo dicendorum iuxta adnotationes idest animadversiones] suo loco factas. Novus ordo ideo erit:

« § 1. Cum iure ... personarum: 1°) si consensus ... agentis; 2° si consilium ... ne discedat.

§ 2. Si requiratur ... can. 142 § 2 (= n. 3 schematis).

§ 3. Omnes quorum ... servandi » (= n. 4 schematis).

Ad n. 1: Em.mus Cardinalis Praeses quaerit quid eveniet si votum quod exquiratur non est concors; utrum possibilitas adsit ut sufficiat unum votum contrarium ex eis quorum consensus excipiendus est ut Superior nequeat suam actionem ponere. Respondet Rev.mus Secretarius Ad. necessario votum concors requiri eorum qui consulendi sunt.

Ad n. 2: Norma, comparata cum can. 142 § 3 nimis stricta videtur Exc.mo Secretario, quia hic actus est nullus si omnes non convocentur, dum illic tantum si plures quam tertia pars collegii membrorum neglecti fuerint. Sufficeret ut dicatur actum esse nullum ad normam can. 142 § 3.

Rev.mus Secretarius Ad. proponit ut distinguatur quandonam agatur de convocatione eorum qui collegium constituunt, requirendo remissionem ad can. 142 § 3, dum e contra pro quibus qui collegium non constituunt requiratur maior pars.

Exc.mus Secretarius tenet normam recensitam in n. 2 nimis rigidam esse, quod non videtur Em.mo Cardinali Praesidi.

Insuper discrepantia exsurgit utrum in n. 3 agatur de singulis tantum (Secretarius Ad.) vel etiam de collegio (Secretarius); nam, necessitas convocationis non haberetur si non agitur etiam de collegio.

Ill.mus quintus Consultor animadvertit congruum non esse in uno eodemque textu de singulis personis agere et de collegio, cum initio canonis dicatur de « aliquarum personarum ».

In fine disceptationis convenitur ut prius tractetur de personis in collegio vel coetu constitutis et dein de iis quae in collegio vel coetu constitutae non sunt. Rev.mus secundus Consultor adnotat: si plures audiendi sunt diversimode audiri possunt, dum, si de collegio agitur, semper convocandus est.

Fine finaliter consideratio textus ad proximam sessionem remittitur, quae locum habebit diebus 19-23 februarii 1980 et pro tunc Rev.mus Secretarius Ad. novum parabit textum.

Consideranda est etiam propositio de can. 45 bis de actu iuridico simoniace posito.

Ita explicit labor huius Sessionis. Em.mus Cardinalis Praeses omnibus gratias ex intimo corde rependit et, fuis de more precibus, sessionem claudit.

Romae, die 1 decembris 1979.

M. DE NICOLÒ

Adjutor a studiis

CANONES APPROBATI

[*Can. 75 § 1*

Privilegium seu gratia in favorem certarum personarum, sive physicarum sive iuridicarum per peculiarem actum facta, concedi potest a legislatore necnon ab auctoritate executiva cui legislator hanc potestatem concesserit].

Caput V

DE DISPENSATIONIBUS

Can. 85 (CIC 80)

Dispensatio seu legis mere ecclesiasticae in casu particulari relaxatio, concedi potest ab iis qui potestate gaudent executiva, intra limites suae competentiae, necnon ab illis quibus potestas dispensandi explicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.

Can. 86 (novus)

Dispensationi obnoxiae non sunt leges quatenus definiunt ea quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva.

Can. 87 (CIC 81)

§ 1. Episcopus dioecesanus fideles, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, dispensare valet in legibus disciplinaribus tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, non tamen in legibus processualibus aut poenalibus nec in iis quarum dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservatur.

§ 2. Si difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, Ordinarius quicumque dispensare valet in iisdem legibus, etiam si dispensatio reservatur Sanctae Sedi, dummodo tamen agatur de dispensatione quam ipsa in iisdem adiunctis concedit; firmo praescripto, vi cuius dispensatio a lege coelibatus uni Apostolicae Sedi reservatur.

Can. 88 (CIC 82)

§ 1. Episcopus dioecesanus in legibus dioecesanis, atque, quoties id ad fidelium bonum conferre iudicet, in legibus a Concilio regionali vel provinciali aut ab Episcoporum Conferentia latis dispensare valet.

§ 2. In iisdem adiunctis etiam Vicarius Generalis et, intra fines suae competentiae, Vicarius Episcopalis dispensare valent, nisi Episcopus dioecesanus potestatem dispensandi sibi reservaverit.

Can. 89 (CIC 83)

Parochus aliique presbyteri aut diaconi a lege universali et particulari dispensare tantummodo valent, si haec potestas expresse ipsis concessa sit.

Can. 90 (CIC 84)

§ 1. A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore eiusve superiore data sit, etiam invalida est.

§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causae valide et licite conceditur.

Can. 91 (novus)

Qui gaudet potestate dispensandi eam exercere valet, etiam extra territorium exsistens, in subditos, licet e territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuatur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes, necnon erga seipsum.

Can. 92 (CIC 85)

Strictae subest interpretationi non solum dispensatio ad normam can. 37 bis, sed ipsamet facultas dispensandi ad certum casum concessa.

Can. 93 (CIC 86)

Dispensatio quae tractum habet successivum cessat iisdem modis quibus privilegium, necnon certa ac totali cessatione causae motivae.

TITULUS IV DE STATUTIS ET ORDINIBUS

Can. 94 (novus)

§ 1. Statuta, licet hoc nomine vocentur etiam leges a legislatore in Ecclesia non supremo editae, sensu proprio sunt quae in cristifidelium conso-

ciationibus, sive publicis sive privatis, de quibus in cann. 39-69 (*De Populo Dei*), aut in rerum universitatibus, ad normam iuris conduntur ordinationes, quibus definiuntur consociationis universitatisve finis, constitutio et regimen, atque actionis rationes.

§ 2. Statutis consociationis obligantur solae personae quae legitime eiusdem sunt membra, et quidem vi ipsius initae conventionis, nisi quaedam consociatio ex concessione legislatoris aut consuetudine probata legifera potestate instructa sit; statutis rerum universitatis obligantur ii qui eiusdem moderamen curant aut cum eadem negotia pertractant.

§ 3. Quae statutorum praescripta vi potestatis legiferae condita et promulgata sunt reguntur praescriptis canonum de legibus.

Can. 95 (novus).

§ 1. Ordines sunt regulae seu normae servandae in personarum conventibus, sive conventus ab auctoritate ecclesiastica edicti sive a christifidelibus libere advocati sint, necnon aliis in celebrationibus, et quibus definiuntur quae ad constitutionem, moderamen et rerum agendarum rationes pertinent.

§ 2. In conventibus celebrationibusve, regulis ordinis tenentur qui in iisdem partem habent.

TITULUS V DE POTESTATE REGIMINIS

Can. 96 (novus)

Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti; in exercitio eiusdem potestatis, quatenus eodem ordine sacro non innititur, christifideles laici eam partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit.

Can. 97 (CIC 196)

Potestas regiminis de se exercetur pro foro externo, quandoque tamen pro solo foro interno, ita quidem ut effectus quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscantur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuatur.

Can. 98 (CIC 197 et 200, § 2)

§ 1. Potestas regiminis ordinaria ea est quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

§ 3. Ei qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

Can. 98 bis (CIC 66)

§ 1. Facultates habituales, salvis §§ 2 et 3, reguntur praescriptis de potestate delegata.

§ 2. Nisi in eius concessione aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Episcopo dioecesano aliive Ordinario concessa, non perimitur resoluto iure Ordinarii cui concessa est, etiamsi ipse eam exsequi coeperit sed transit ad quemvis Ordinarium qui ipsi in regimine succedit.

§ 3. Item, nisi aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Episcopo dioecesano concessa competit quoque Vicario generali atque, intra fines suae competentiae, Vicario episcopali.

Can. 99 (CIC 203)

§ 1. Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Fines sui mandati excedere non intelligitur delegatus qui alio modo ac in mandato determinatur ea ad quae delegatus est peragit, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem fuerit praescriptus.

Can. 100 (novus) (§ 1 ut § 1 can. 102, § 2 suppressa).

Can. 101 (CIC 198)

§ 1. Nomine Ordinarii in iure intelliguntur, praeter Romanum Pontificem, omnes qui, etiam si ad interim tantum, praepositi sunt alicui Ecclesiae particulari communitative eidem aequiparatae ad normam can. (*De populo Dei*, can. 217 § 1), necnon qui in iisdem generali gaudent potestate executiva ordinaria, nempe Vicarii generales et episcopales; itemque, pro suis sodalibus, Praelati personales de quibus in can. 217 § 2 (*De populo Dei*) et Moderatores maiores Institutuum clericalium vitae consecratae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate executiva pollent.

§ 2. Nomine Ordinarii loci intelliguntur omnes qui in § 1 recensentur, exceptis Praelatis personalibus de quibus in can. 217, § 2 (*De populo Dei*) et Moderatoribus Institutorum vitae consecratae.

Can. 102 (novus)

§ 1. Potestas regiminis distinguitur legislativa, executiva et iudicialis.

§ 2. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto, et ea qua in Ecclesia gaudet legislator intra auctoritatem supremam, delegari nequit, nisi aliud iure explicitè caveatur; a legislatore inferiori lex iuri superiori contraria ferri nequit.

§ 3. Potestas iudicialis, qua gaudent iudices aut collegia iudicialia, exercenda est modo iure praescripto, et delegari nequit, nisi ad actus cuivis decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

§ 4. Ad potestatis executivae exercitium quod attinet, servantur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 103 (CIC 201)

Potestatem executivam quis, licet extra territorium existens, exercere valet in subditos, etiam e territorio absentes, nisi aliud ex rei natura aut ex iuris praescripto constet; in peregrinos in territorio actu degentes, si agatur de favoribus concedendis aut de executioni mandandis sive legibus universalibus sive legibus quibus ipsi ad normam can. 14, § 2, n. 2 tenentur particularibus.

Can. 104 (CIC 199)

§ 1. Potestas executiva ordinaria delegari potest tum ad actum tum ad universitatem casuum, nisi aliud iure expresse caveatur.

§ 2. Potestas executiva ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest, sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio fuerit expresse prohibita.

§ 3. Potestas executiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata sit, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata sit, subdelegari nequit, nisi ex expressa delegantis concessionem.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum subdelegari valet, nisi id expresse a delegante concessum fuerit.

Can. 105 (CIC 200)

Potestas executiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casuum delegata late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa sine quibus eadem potestas exerceri nequit

Can. 106 (CIC 204)

§ 1. Nisi aliud iure statuatur, eo quod quis aliquam auctoritatem, etiam superiorem, competentem adeat, non suspenditur alius auctoritatis competentis executiva potestas, sive haec ordinaria sit sive delegata.

§ 2. Causae tamen ad superiorem auctoritatem delatae ne se immisceant inferior, nisi ex gravi urgentique causa; quo in casu statim superiorem de re moneat.

Can. 107 (CIC 205, §§ 2 et 3; 101)

§ 1. Pluribus in solidum ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare inchoaverit alios ab eodem agendo excludit, nisi posthac impeditus fuerit aut in negotio peragendo ulterius procedere noluerit.

§ 2. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis, omnes procedere debent secundum praescripta de actibus collegialibus statuta in can. (*De populo Dei*, can. 76), nisi in mandato aliud cautum sit.

§ 3. Potestas executiva pluribus delegata, praesumitur iisdem delegata in solidum.

Can. 108 (CIC 206)

Pluribus successive delegatis, ille negotium expediat cuius mandatum antea concessum, nec postea revocatum fuerit.

Can. 109 (CIC 207)

§ 1. Potestas delegata extinguitur expleto mandato; elapso tempore vel exhausto numero casuum pro quibus concessa fuerit; cessante causa finali delegationis: revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resolutio iure delegantis, nisi in casibus can. 72, § 2.

§ 2. Actus tamen, ex potestate delegata quae exercetur pro solo foro interno, per inadvertentiam positus, elapso concessionis tempore, validus est.

Can. 110 (CIC 208)

§ 1. Potestas ordinaria extinguitur amisso officio cui adnectitur.

§ 2. Nisi aliud iure caveatur, suspenditur potestas ordinaria, si contra privationem vel amotionem ab officio legitime appellatur vel recursus interponitur.

Can. 111 (CIC 209)

In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili, sive iuris sive facti, supplet Ecclesia, pro foro tam externo quam interno, potestatem regiminis executivam.

TITULUS VI
DE ACTIBUS IURIDICIS

Can. 112 (novus)

§ 1. Actus iuridicus ut valeat, requiritur a persona habili et competenti sit positus, atque in eodem adsint quae actum ipsum essentialiter constituunt, necnon sollemnia et requisita iure ad validitatem actus imposita.

§ 2. Actus iuridicus quoad sua elementa externa rite positus praesumitur validus.

Can. 113 (CIC 103)

§ 1. Actus positus ex vi ab extrinseco personae illata, cui ipsa nequaquam resistere potuit, pro infecto habetur.

§ 2. Actus positus ex metu gravi, iniuste incusso, aut ex dolo; valet, nisi aliud iure caveatur; sed potest per sententiam iudicis rescindi, sive ad instantiam partis laesae eiusve ius obtinentium sive ex officio.

Can. 114 (CIC 104)

Actus positus ex ignorantia aut ex errore, qui versetur circa id quod eius substantiam constituit aut qui recidit in conditionem *sine qua non*, irritus est; secus valet, nisi aliud iure caveatur, sed actus ex ignorantia aut ex errore initus locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Can. 115 (novus): Cadit.

